

Рекомендований порядок дій

В ЛПЦЕІ №304 з дітьми та молоддю (закладу освіти) з питань профілактики та протидії насильству, булінгу (цькуванню) та жорстокому поводженню з дітьми

В українському законодавстві насильство визначається як умисні дії (або бездіяльність) фізичного, психологічного, сексуального чи економічного характеру, що вчиняються одним членом сім'ї щодо іншого або між родичами, колишнім/теперішнім подружжям тощо, порушуючи права та завдаючи шкоди здоров'ю. Це поняття деталізовано в Законі "Про запобігання та протидію домашньому насильству" та Кодексах (КК України ст. 126-1, КУпАП ст. 173-2).

Домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила **домашнє насильство**, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь

Ключові законодавчі акти:

- **Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству"**: визначає загальне поняття та види насильства в сім'ї.
- **Кримінальний кодекс України (КК України, ст. 126-1)**: криміналізує домашнє насильство, визначаючи його як *умисне систематичне* вчинення фізичного, психологічного, економічного насильства.
- **Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП, ст. 173-2)**: передбачає адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі (будь-які діяння фізичного, психологічного чи економічного характеру).

Законодавчі та нормативно-правові акти щодо запобігання та протидії насильства можна знайти за посиланням:

<https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/zakonodavchi-ta-normatyvno-pravovi-akty-shchodo-zapobihannia-ta-protydii-nasyt-stva/>

Основні форми насильства згідно із законодавством:

• **Фізичне насильство:** форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

• **Психологічне насильство:** (приниження, погрози, контроль, ізоляція від соціуму, поширення пліток) - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи

• **Сексуальне насильство:** форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності (прояви криміналізовані в статтях 152 та 153 Кримінального Кодексу України і стосуються злочинів проти статевої свободи та недоторканності особи:

Стаття 152 КК України (Зґвалтування) передбачає відповідальність за незаконне проникнення в тіло іншої особи статевим шляхом, вчинене із застосуванням насильства чи погрози, або з використанням безпорадного стану, а також щодо особи, яка не досягла 14 років, незалежно від її згоди.

Стаття 153 КК України (Сексуальне насильство) карає за будь-які насильницькі дії сексуального характеру, не пов'язані з проникненням, без згоди потерпілої особи, або примушування до таких дій, часто з використанням безпорадного стану чи інших обставин).

• **Економічне насильство:** форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру

Визначення термінів «жорстоке поводження з дитиною», «булінг (цькування)»

Абзац 4 статті 1 розділу I Закону України «Про охорону дитинства»:

- **жорстоке поводження з дитиною** - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, насильства за ознакою статі, булінгу (цькування), мобінгу (цькування), а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини.

Абзац 4 статті 1 розділу I Закону України «Про охорону дитинства»:

- **булінг (цькування)** - психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов'язків.

*****

Варто звернути увагу на два ключові нормативні акти, які суттєво змінюють і конкретизують обов'язки директорів закладів освіти:

- **Постанова КМУ №658 від 04.06.2025**, якою затверджено *Типову програму унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми*.
- **Постанова КМУ №1513 від 19.11.2025**, якою затверджено *Порядок реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми*.

Ці два документи працюють у парі: Типова програма — це «профілактичний фундамент», а Порядок реагування — «чіткий алгоритм дій», коли інцидент уже стався.

1. Нові обов'язки директора як керівника суб'єкта

1.1. Директор зобов'язаний затвердити:

- Положення про запобігання та протидію насильству в закладі — на основі Типової програми (Постанова КМУ № 658) (обов'язково ознайомити всіх працівників, забезпечити доступність документа) .
- Склад комісії з **розгляду випадків насильства, жорстокого поводження з дитиною та булінгу (цькування)** — за погодженням із службою у справах дітей, не менше 5 осіб, з обов'язковою участю психолога, соціального педагога та представників служби у справах дітей та сім'ї, ювенальної поліції (за згодою).

Додаткові роз'яснення.

До складу комісії потрібно включити (без ПІБ) :

1. Представник відділу профілактично-правової роботи Служби у справах дітей та сім'ї Святошинської районної в місті Києві державної адміністрації (за згодою).
2. Представник сектору ювенальної превенції відділу превенції Святошинського УП ГУНП у м. Києві (за згодою).

У листі-повідомленні до Служби у справах дітей та сім'ї повідомляєте про надходження інформації щодо інциденту, просите узгодити склад комісії, який додаєте, та направити представника для участі у засіданні, дату і час якого також зазначаєте.

Адресат

Служба у справах дітей та сім'ї
Святошинської районної в місті Києві державної адміністрації
Начальнику Служби
Світлані ТОПОРЕНКО
вул. Гната Юри, 9, м. Київ, 03148
044 407 2571
ssds_sviatoshyn@kyivcity.gov.ua

У листі-повідомленні до сектору ювенальної превенції повідомляєте про надходження інформації щодо інциденту, просите направити представника для участі у засіданні, дату і час якого також зазначаєте (відправляти на обидві електронні пошти).

Адресат

Сектор ювенальної превенції відділу превенції
Святошинського УП ГУНП у м. Києві
Начальнику Оксані ПОНОМАРЕНКО
пр-кт Берестейський, 109, м. Київ, 03115
0938609058 supsviat@gmail.com
sviatoshynskyi_pd@kyiv.police.gov.ua

У випадку повідомлення про булінг (цькування) додатково потрібно повідомити листом Святошинський районний в місті Києві центр соціальних служб із проханням направити представника для участі у засіданні, дату і час якого також зазначаєте. У цьому випадку розгляд випадку відбувається з урахуванням наказу МОН від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти».

Адресат

Святошинський районний в місті Києві
центр соціальних служб
Директору
Олександрі ДРУЖИНСЬКІЙ
пр-кт Леся Курбаса, буд. 18-Г (12 під'їзд)
093-800-76-71; 097-003-93-67
svrcssl@kyivcity.gov.ua

Варто зазначити, що відповідно до статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

У разі потреби директор може визначати відповідальну особу для здійснення заходів щодо унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми, яка реєструватиме повідомлення, що надійшло, в журналі обліку (у паперовій та/або електронній формі) та забезпечуватиме його підготовку до розгляду (абзац 3 пункту 8 Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми, постанова КМУ № 658).

1.2. Директор відповідає за:

- Оприлюднення Положення у школі.
- Проведення навчань і інструктажів працівників.
- Створення безпечних каналів для звернень (телефон, електронна адреса, скринька, інші засоби) .
- Забезпечення доступності інформаційних матеріалів для дітей і батьків.

2. Алгоритм дій закладу у випадку виявлення ознак насильства, жорстокого поводження з дитиною чи булінгу (цькування)

Постанова № 1513 встановлює чіткі та обов'язкові строки, яких ми маємо суворо дотримуватися.

2.1. Негайні дії працівників закладу освіти

Працівник зобов'язаний:

- припинити насильство;
- надати домедичну допомогу (якщо необхідно);
- негайно повідомити поліцію, директора, батьків (крім випадків, коли вони є кривдниками, тоді лише поліцію) .

2.2. Дії директора протягом перших годин

- **У строк до 3 годин** директор повідомляє:
  - поліцію,
  - службу у справах дітей та сім'ї,
  - батьків або законних представників дитини (якщо вони не кривдники),
  - територіальний орган Нацсоцслужби та Державної служби у справах дітей
- Забезпечує скликання комісії не пізніше 3 робочих днів.

Національна соціальна сервісна служба України
вул. Еспланадна, 8/10, м. Київ, 01601, тел.: (044) 205 70 99
e-mail: info@nssu.gov.ua

Державна служба у справах дітей
вул. Еспланадна, 8/10, м. Київ, 01601, тел.: (044) 289 52 71
e-mail: info@dsusd.gov.ua

До цих служб повідомляєте листом з текстом **лише** про надходження інформації щодо інциденту.

3. Обов'язки комісії з реагування

Комісія:

- аналізує обставини випадку;
- збирає пояснення учасників;
- оцінює потреби постраждалої та інших дітей у психологічній чи соціальній підтримці;
- формує рекомендації;
- контролює виконання заходів;
- за потреби ініціює перегляд внутрішніх документів закладу .

Термін роботи комісії — **до 10 робочих днів**.

4. Превентивна робота, яку зобов'язаний забезпечити директор

Типова програма №658 покладає на керівника школи значний перелік превентивних заходів:

4.1. Системна профілактика

- Оцінювання ризиків насильства в закладі.
- Моніторинг потенційно небезпечної поведінки працівників та дітей.
- Забезпечення правил безпечної взаємодії (у тому числі правил щодо фізичного контакту) .

4.2. Навчання та інформування

- Щорічні кампанії та тематичні тижні.
- Тренінги для педагогів (профілактика булінгу, ненасильницьке спілкування, перша психологічна допомога).
- Заняття для дітей про права дитини, безпечну поведінку, механізми повідомлення.
- Робота з батьками: збори, консультації, інформаційні матеріали.

5. Відсторонення працівників у випадках порушень

У разі, якщо є підозра чи факт насильства з боку працівника або керівника:

- особа **негайно відсторонюється**,
- забезпечується виконання її обов'язків іншими працівниками,
- проводяться дії для гарантування безпеки дитини, включно з можливістю тимчасового влаштування дитини до безпечного місця.

6. Основні меседжі для роботи директорів

Ми переходимо від загальних декларацій до:

- чітко прописаних строків,
- конкретних відповідальних осіб,
- алгоритмів дій,
- обов'язкового моніторингу та документування.

Це означає, що внутрішні документи, інструктажі, протоколи, навчання, канали зв'язку — мають бути оновлені й доведені до кожного працівника.